
Introducció a la correcció de textos i l'assessorament lingüístic

PID_00253199

Mariona Ferret Alcaraz
Laia Terricabras Castells

Temps mínim de dedicació recomanat: 3 hores

Mariona Ferret Alcaraz

Laia Terricabras Castells

Índex

Introducció	5
1. Definició	7
2. Funcions	10
3. Àmbits de treball	12
3.1. L'Administració pública	12
3.2. Les universitats	13
3.3. Els mitjans de comunicació	14
3.4. Les editorials	15
3.5. L'àmbit socioeconòmic	16
3.6. Les empreses de serveis lingüístics	17
3.7. El treballador per compte propi (freelance)	17
4. Història	18
4.1. 1913-1939	19
4.2. 1940-1975	19
4.3. A partir del 1976	21
5. Criteris d'intervenció	23
5.1. Coneixements	23
5.2. Autor	25
5.3. Ultracorreccions	26
5.4. Temps	27
5.5. Adequació	27
5.6. Coherència	28
5.7. Genuïnitat	28
6. Conceptes lingüístics	30
Bibliografia	33

Introducció

Comencem l'assignatura *Correcció de textos i assessorament lingüístic* amb un mòdul introductori per tal de presentar-vos aquest àmbit professional. Hi esbossem conceptes, dades i criteris sense aprofundir-hi. Volem que us feu una primera idea del món del corrector de textos i l'assessor lingüístic en general, però sobretot pretenem que us vinguin ganes de saber-ne més i de posar-ho en pràctica. Per això, aquí no trobareu un capítol estrictament teòric, sinó un conjunt d'explicacions enfocades a la pràctica de l'ofici.

La llengua catalana té una situació particular: ha estat apartada de l'àmbit públic al llarg dels segles en nombroses ocasions, encara ara té la pressió de la llengua castellana, però, a diferència d'altres llengües que no disposen d'acadèmia, compta amb l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), que estableix les normes de l'idioma. Tots aquests condicionants els té en compte aquesta assignatura; és a dir, parlem de la professió des de l'òptica catalana, i ho faríem ben diferent si ens referíssim a l'entorn anglosaxó o a l'iberoamericà, per posar altres exemples.

Cadascun dels apartats ofereix informació sobre qüestions que considerem que es formulen aquells que volen conèixer de prop aquest àmbit i potser es plantegen la possibilitat de treballar-hi. Què significa exactament *correcció de textos* i *assessorament lingüístic* i quines diferències s'amaguen rere aquests dos conceptes? Quin tipus de feina desenvolupen els professionals d'aquest sector? I quines empreses o institucions requereixen els seus serveis? Quines característiques ha tingut l'ofici al llarg dels anys? Quins criteris hem de tenir en compte a l'hora de corregir un text? Quins conceptes lingüístics hem de tenir clars abans de posar-nos a treballar?

En certa manera, les respostes que trobareu a les pàgines següents són l'aperitiu –una mica de tot, però en petites quantitats– previ als plats principals que us oferirem més endavant. Comencem l'àpat, doncs. Bon profit!

Nota

Al llarg de tot el mòdul, a l'hora de referir-nos a la persona que exerceix les tasques de correcció o assessorament lingüístic, generalment utilitzarem el masculí amb valor genèric.

1. Definició

L'**assessorament lingüístic** es defineix com el conjunt de funcions que assumeixen els professionals de la llengua, encaminades a contribuir a la qualitat lingüística i comunicativa dels textos orals i escrits.

Aquestes funcions es poden desenvolupar en el si d'un organisme públic (ajuntament, universitat, departament de la Generalitat, etc.), d'un organisme privat (editorial, mitjà de comunicació, gabinet de comunicació d'una empresa, etc.) o encara com a freelance (treballador a compte propi que treballa per a una editorial, un mitjà de comunicació, una empresa, etc.).¹

⁽¹⁾Nogué, 2010, pàg. 18

El concepte d'**assessor lingüístic** és una evolució de la tradicional noció de corrector.

Fins al segle xx, la funció de revisió de textos escrits l'exercien essencialment els correctors, i aquests treballaven en editorials. Però al llarg del segle xx, arran dels canvis socials, tecnològics, etc., el corrector va sortir del món editorial per passar a ocupar, també, altres àmbits de treball i per adquirir més funcions, com veurem més endavant. La diversificació de les funcions del corrector va propiciar el canvi en la denominació de l'ofici, de manera que actualment és més habitual parlar d'assessor lingüístic que de corrector (o, si més no, el corrector s'ha acabat circumscriuint a uns àmbits determinats, com és l'editorial).

Aquest canvi de denominació també el va propiciar una certa connotació negativa que té la paraula corrector, com bé exposa Rudolf Ortega (2015):

«[...] l'estigma que pesa sobre el censor mestretites, el corruptor, el policia de la llengua, quan el que fem no és sinó corregir els errors dels altres, i per tant som això, correctors.»

Mir² també explica que el nom de la professió ha canviat amb el temps:

⁽²⁾2003, pàg. 213

«Segons les èpoques [...] ha rebut altres denominacions: lingüista, assessor lingüístic, corrector d'estil, corrector lingüístic, corrector literari, editor...»

Fité³ també relaciona el canvi de nom amb l'evolució de l'ofici:

⁽³⁾via Mir, 2003, pàg. 213

«[...] en la mesura que els correctors han anat abandonant el criteri únic del diccionari i la gramàtica per permetre la circulació d'un mot o d'una construcció com a bones, i han considerat altres elements, ha canviat alhora la denominació de "corrector" per la d'"assessor lingüístic"».

Certament, durant bona part del segle XX, el corrector treballava gairebé exclusivament amb la normativa que hi havia; és a dir, el *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra (1932) i la *Gramàtica catalana* de 1918 del mateix autor (modificada en les set edicions que se'n van fer fins a l'any 1933), que és la que va ser considerada com la gramàtica oficial per l'IEC fins a l'any 2016. Quan aquestes obres de referència no resolien un determinat dubte lingüístic, el corrector recorria bàsicament a altres obres de Fabra, o exemples d'ús de Fabra. De fet, generalment el professional de la correcció es limitava a fer una correcció gramatical del text (adequava el text a les normes gramaticals descrites per Fabra), però no tenia en compte conceptes més recents, com la varietat o el registre del text. Això feia que aplicés les mateixes solucions a textos radicalment diferents pel que fa a l'estatus de l'emissor, les característiques del missatge, el tipus de destinatari, etc.⁴ El resultat de la intervenció del corrector era sovint un text encarcerat i poc flexible, especialment en aquells escrits que pretenien reflectir els diàlegs vius entre els personatges d'una novel·la o situacions quotidianes d'una sèrie de televisió. En definitiva, els textos de formalitat baixa són els que sortien més mal parats d'aquesta estricta correcció gramatical.

⁽⁴⁾Nogué i Costa, 2006, pàg. 11

De fet, amb l'aparició dels mitjans audiovisuals públics en català, va créixer la necessitat d'uns criteris específics per als textos informals i, a més a més, orals. En aquest context, la figura del corrector de textos tradicional quedava petita i, en canvi, prenia força la de l'assessor lingüístic, que engloba més funcions.

Amb això ja hem avançat que una altra diferència important entre el corrector i l'assessor lingüístic és que, a l'hora de considerar la bondat d'un fet lingüístic, el corrector es movia dintre del binomi de *correcte/incorrecte*, mentre que l'assessor ha bandejat aquests termes per servir-se d'altres formes més flexibles, com *adequat/inadequat*, *admissible en un registre informal*, *propri d'un text especialitzat*, etc. Aquest canvi de terminologia va associat al fet de tenir en compte la situació comunicativa o context en què es troba immers el fet lingüístic, com també les varietats de la llengua (tant les geogràfiques com les socials). Així, no farà la mateixa tria lingüística l'assessor lingüístic que revisi una conferència sobre el descobriment d'una nova malaltia infecciosa davant d'un auditori format per professionals de la medicina (es tracta d'un text de formalitat alta, de tema específic i amb intencionalitat objectiva), que la persona que revisi el diàleg d'una sèrie de televisió centrada en la vida a l'institut d'un grup d'adolescents de Tortosa (es tracta d'un text de formalitat baixa, de tema general, intencionalitat subjectiva i una determinada variació dialectal).

Evidentment, l'assessor lingüístic del segle XXI treballa de manera diferent que el corrector del segle XX. D'entrada, el del segle XXI consulta moltes més eines i de naturalesa més diversa que el del segle XX (que, com vèiem, sobretot a la primera meitat del segle XX tenia poca cosa més que un diccionari i una gramàtica com a obres de referència sobre la taula). A més, el del segle XXI es beneficia, també, de l'evolució de la lingüística. Els estudis de pragmàtica, la influència de la lingüística aplicada en l'àmbit de l'assessorament lingüístic o

la implantació de nocions com les varietats dialectals o els registres van ajudar a fer aquest canvi de manera de treballar. Finalment, no podem oblidar que l'assessor lingüístic actualment se serveix d'una sèrie de recursos electrònics que eren absolutament impensables 50 anys enrere, i que han contribuït a agilitar la feina dels assessors lingüístics pel fet de disposar de manera gairebé immediata d'una gran quantitat d'informació (verificadors ortogràfics, diccionaris en línia, bases de dades lingüístiques, etc.).

El verificador ortogràfic del processador de textos és un bon assistent de treball per a l'assessor lingüístic, ja que revisa l'ortografia i la gramàtica mentre s'escriu, però té les seves limitacions: hem d'estar especialment alerta amb les paraules prefixades i compostes, els tecnicismes i estrangerismes, els noms propis... També cal veure com resol els problemes de concordança, etc. D'altra banda, a vegades, pot marcar com a incorrectes termes correctes i viceversa. Malgrat tot, és un suport important per a l'assessor, en la mesura que soluciona errors de picatge, d'ortografia, etc.

Els processadors de textos també tenen les opcions de cercar i substituir, de copiar i enganxar, etc., que són d'una gran ajuda. Les consultes sobre terminologia es poden fer en bases de dades d'una manera ràpida i eficient. A més, podem consultar diversos diccionaris alhora fent un clic. En definitiva, la tecnologia ha revolucionat les nostres vides personals i professionals, i en el cas que ens ocupa, també, com no podia ser d'una altra manera.

Lectura complementària

Neus Nogué (2015). «Avançatges i limitacions dels verificadors ortogràfics». *En altres paraules*. Disponible en línia: <http://en-altres-paraules.blogspot.com.es/2015_03_20_archive.html>

Vegeu també

«El oficio de corrector» (22 d'abril de 2012). *Para todos La 2*. TVE. Disponible en línia: <<http://www.rtve.es/alacarta/videos/para-todos-la-2/para-todos-2-video-oficio-corrector/1387507/>>
Tres correctors d'àmbits diferents expliquen en què consisteix la seva feina.

2. Funcions

Un cop hem definit en què consisteix la feina de l'assessor lingüístic, ens centrarem a exposar quines són les tasques o funcions que desenvolupa aquest perfil professional.

La funció primera i més característica de la professió és la **correcció de textos escrits**, tenint en compte la varietat i el registre del text.⁵ En la revisió d'un text, a banda de la correcció estrictament gramatical i estilística, també caldrà fer-hi una correcció ortotipogràfica; és a dir, caldrà vetllar per la coherència en aspectes convencionals, com ara l'ús de les majúscules i minúscules, els signes de puntuació, les abreviacions, el tipus de lletra i el cos, etc. Totes aquestes decisions les haurem de prendre d'acord amb uns criteris o un llibre d'estil, segons l'àmbit en què treballem (una editorial, un diari, un ajuntament, etc.).

⁽⁵⁾Nogué, 2010, pàg. 24-27

Coherentment, al costat de la correcció de textos escrits també hi ha la **correcció de textos orals**. En els textos orals també és important determinar-ne la varietat i el registre: no és el mateix revisar el butlletí de notícies d'un informatiu radiofònic que un magazín d'entreteniment. En els textos orals, les diferències de registre poden ser molt més acusades que en els textos escrits. Per això serà molt important fer les tries lèxiques, sintàctiques, etc., tenint en compte la situació comunicativa del text.

Una altra funció molt habitual de la professió és l'**edició d'un text obtingut a partir d'un traductor automàtic**. En un món globalitzat com l'actual, el multilingüisme és una realitat que afecta les nostres organitzacions i, de retruc, els assessors lingüístics, que inevitablement han de tenir una certa competència lingüística en les llengües de l'entorn, encara que sigui una competència passiva. Més enllà d'aquest contacte entre llengües producte de la globalització, el corrector de català es pot trobar havent de corregir textos traduïts del castellà, a partir d'un sistema de traducció automàtica. Això passa especialment en alguns dels mitjans de comunicació escrits: n'hi ha que es publiquen simultàniament en català i castellà, i la versió catalana és producte d'un traductor automàtic. Tot i que, indubtablement, aquests traductors són recursos imprescindibles actualment, l'assessor lingüístic haurà de desenvolupar unes estratègies diferents en la revisió de textos provinents d'un traductor automàtic: probablement no haurà de perseguir els inevitables errors de picatge o d'ortografia d'un text escrit per una persona, però en canvi haurà d'estar molt atent als calcs en l'estructura sintàctica, els falsos amics, la morfologia dels substantius, i altres particularitats dels textos produïts per un traductor automàtic. Com veurem més endavant, les estratègies de revisió d'un text obtingut a partir d'un traductor automàtic són diferents de les d'un text d'autor.

L'**establiment de criteris** (llibre d'estil) en el si d'una organització és una altra de les funcions de l'assessor lingüístic. Qualsevol entitat, pública o privada, on la comunicació tingui un paper destacat, haurà de determinar el tipus de llengua que vol, l'estil que l'ha de caracteritzar. Els criteris lingüístics d'una organització abasten camps molt amplis, que van des de la difusió d'aquells aspectes gramaticals, ortogràfics o lèxics en què els usuaris dubten sovint, fins a la fixació d'unes pautes o directrius per obtenir una comunicació eficaç, passant per la publicació d'unes normes sobre l'ús de convencions formals (abreviatures, majúscules i minúscules, traducció de noms propis, etc.).

Depenent del tipus d'organització, aquests criteris poden arribar a formar part del llibre d'estil de la institució. L'objectiu dels llibres d'estil és assegurar l'ús d'una llengua unificada, coherent i de qualitat per part de tots els treballadors de l'organització. Mir⁶ explica la incidència que tenien els llibres d'estil dels mitjans de comunicació especialment abans de l'aparició de la *Gramàtica de la llengua catalana* (2016), perquè incloïen qüestions no resoltes per la normativa i perquè es definien en la preferència d'unes formes o unes altres, tant si eren normatives com si no (*per/per a, passar-ho bé/disfrutar*).

⁽⁶⁾2003, pàg. 216

La **resolució de dubtes lingüístics** de l'organització també serà una altra de les funcions de l'assessor lingüístic. A banda dels dubtes particulars del personal de la institució fruit del seu desconeixement, també pot haver de resoldre dubtes específics d'aquell sector professional. Aquesta segona tipologia de dubtes sovint tenen a veure amb la terminologia d'aquell àmbit de treball. Per resoldre'ls, l'assessor lingüístic pot recórrer als diversos serveis que ofereix el TERMCAT, Centre de Terminologia, com el Cercaterm (servei de consultes terminològiques en línia del TERMCAT) o els Diccionaris en Línia.

Els dubtes de terminologia poden haver de comportar l'**elaboració de vocabularis especialitzats** per difondre entre el personal de l'organització. Aquesta, per tant, és una altra de les funcions del professional de l'assessorament lingüístic.

Quan s'han resolt els dubtes concrets del personal pot interessar comunicar la resposta a tot el col·lectiu professional. La **difusió dels dubtes més freqüents** per mitjà d'algun canal de l'organització (un espai a la intranet, a la revista d'empresa, al butlletí d'informació, etc.) és una altra de les funcions habituals dels assessors lingüístics.

Finalment, la detecció de dubtes freqüents també permet a l'assessor lingüístic organitzar o portar a terme directament **sessions de formació lingüística** sobre qüestions gramaticals o sintàctiques, dubtes terminològics, qüestions convencionals, de redacció per al web, etc.

3. Àmbits de treball

L'assessor lingüístic pot treballar en àmbits de treball diversos, que explicarem a continuació seguint la classificació de Nogué.⁷

(7)2010, pàg. 22-24

3.1. L'Administració pública

A Catalunya, l'Administració pública disposa de personal lingüístic en la seva plantilla amb l'objectiu general de restituir el català com a llengua d'ús normal en l'Administració. Aquest personal té diversos perfils professionals: a banda del d'assessor lingüístic que veurem aquí, també hi ha el lingüista especialitzat en la formació de català i el que s'encarrega de la dinamització de l'ús de la llengua, entre altres. Així, els assessors que treballen a l'Administració ho poden fer sols o bé formant part d'un equip. Factors com el tipus d'Administració o la grandària de l'organització determinaran que treballin organitzats en un equip lingüístic o bé que ho facin de manera més independent.

Nota

En aquest apartat ens centrem en l'Administració de Catalunya perquè és aquí on l'assessor lingüístic ha pogut desenvolupar la seva tasca d'una manera més continuada i completa. A la resta del domini lingüístic, la normalització de la llengua a l'Administració ha estat més irregular.

Si els assessors treballen en un equip lingüístic, el nom d'aquesta unitat té algunes variants: servei lingüístic, servei de llengua, departament de normalització, departament d'edició, unitat d'assessorament lingüístic, etc. En canvi, si treballen sols, llavors acostumen a dependre d'àrees que no estan directament relacionades amb la llengua, com ara el departament de comunicació, el servei de difusió, etc. En aquest segon cas, el perfil de l'assessor agafa força com un professional més centrat a vetllar per la qualitat de la comunicació de l'organització que no a corregir les mancances o defectes de la llengua. Aquest canvi d'enfocament, en certa manera, també s'explica pel fet que, en general, l'Administració ha desenvolupat polítiques de normalització de la llengua durant 30 anys i, per tant, l'objectiu de restablir el català com a llengua d'ús normal a l'Administració ja es considera assolit, si més no en bona part. És a dir, ara ja no es tracta de corregir una llengua que està malament, sinó de col·laborar en l'èxit de la comunicació global de l'organització.

En primer lloc, l'Administració local (essencialment els ajuntaments i consells comarcals) disposa de centres de normalització lingüística, on hi ha un assessor lingüístic (o més d'un) que porta a terme la seva feina. Aquest assessor lingüístic acostuma a donar assistència a l'Ajuntament des del Consorci per a la Normalització Lingüística, organisme públic amb la funció de facilitar el coneixement i l'ús del català. A banda de les funcions de l'assessor que hem descrit a l'apartat 2, l'assessor lingüístic del Consorci també té un paper important en l'execució dels plans lingüístics: projectes adreçats a les empreses (o a la mateixa Administració) que planifiquen actuacions i serveis per millorar les comunicacions i els coneixements lingüístics de l'organització. L'objectiu últim dels plans lingüístics és aconseguir l'autonomia lingüística de l'organització,

i l'assessor lingüístic hi col·labora en diversos aspectes: estandardització de la documentació, elaboració de vocabularis especialitzats, correcció i traducció de textos, etc.

Tal com ens explica Sanjaume⁸, cap del Departament d'Assessorament Lingüístic del Parlament de Catalunya, aquest òrgan també disposa d'un equip de lingüistes que assessora l'Administració parlamentària, tant en la producció dels textos escrits (elaboració de lleis, resolucions, mocions, etc.) com en la dels textos orals (correcció de la transcripció dels debats parlamentaris del Diari de Sessions del Parlament). Aquests lingüistes, que centren la seva feina en el llenguatge jurídic i legislatiu, tenen una particularitat que no comparteixen amb la resta d'assessors que treballen en altres àmbits, i és el fet que revisen tant textos orals com escrits.

⁽⁸⁾2010, pàg. 126

D'altra banda, els departaments de la Generalitat (amb les entitats autònomes i altres ens que en depenen) també tenen professionals lingüístics entre el personal, que s'encarreguen de desenvolupar les actuacions de política lingüística que planifica el Govern. Entre aquestes actuacions hi ha les característiques de l'assessor lingüístic: revisar textos, vetllar per l'ús correcte de la terminologia, resoldre dubtes lingüístics del personal i assessorar-los en matèria de llengua i comunicació, i portar a terme accions de formació relacionades amb la qualitat lingüística, entre altres funcions.

Finalment, dintre de la Generalitat de Catalunya, mereix una menció especial la Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura, que s'ocupa de planificar i coordinar les tasques dels serveis lingüístics esmentats (excepte les del Parlament de Catalunya). A més, aquesta Direcció General té adscrit el TERMCAT, organisme responsable de la normalització terminològica en català, i col·labora amb les oficines d'Estandardització i d'Onomàstica de l'IEC, que resolen consultes especialitzades dels professionals lingüístics sobre llengua i onomàstica (toponímia i antroponímia), respectivament.⁹

⁽⁹⁾Murtra, 2010, pàg. 37

3.2. Les universitats

Les universitats, tant les de titularitat pública com les privades, disposen de serveis lingüístics, alguns dels quals van néixer a principis dels anys vuitanta, amb la recuperació de la democràcia i les institucions catalanes.¹⁰

⁽¹⁰⁾Juncadella, 2010, pàg. 54

Les funcions d'aquests serveis lingüístics han evolucionat al llarg dels anys, i actualment, a banda de promoure la llengua catalana com a llengua pròpia de la universitat, intenten donar resposta als reptes del multilingüisme i a la presència internacional de la Universitat. Al costat d'això, assumeixen l'acollida lingüística i cultural de l'alumnat de mobilitat, planifiquen la formació presencial i virtual en llengües, i també duen a terme l'acreditació oficial en llengües.

En un pla més detallat, els assessors lingüístics de la universitat gestionen els serveis de revisió i traducció en diferents llengües, faciliten criteris de llengua i d'edició per al tractament lingüístic de la documentació institucional, docent i administrativa, resolen consultes lingüístiques i terminològiques puntuals, i elaboren diccionaris i vocabularis especialitzats.

Encara dintre de l'àmbit universitari, cal esmentar la feina que porta a terme la Xarxa Vives d'Universitats, institució que representa i coordina l'acció de 22 universitats de tot el domini lingüístic català. La Xarxa està organitzada en comissions (Llengua, Comunicació i Publicacions, i Relacions Internacionals i Cooperació). En l'àmbit lingüístic, la Xarxa disposa d'un web de recursos lingüístics, des d'on es pot accedir al *Diccionari de Dubtes del Català Oral*, un recurs valuós per a la correcció de textos orals. També ha editat vocabularis (en català, castellà, francès i anglès) sobre infermeria, botànica, ciència política, enginyeria industrial, entre altres. Finalment, de la Xarxa Vives d'Universitats també en destaquem les trobades periòdiques que organitza entre els serveis lingüístics universitaris.

3.3. Els mitjans de comunicació

Els mitjans de comunicació tenen assessors lingüístics entre el seu personal, que vetllen per la qualitat de la llengua del mitjà. Tenint en compte que l'estàndard és la varietat pròpia dels mitjans de comunicació, els assessors lingüístics centren la seva actuació en aquesta varietat comuna, que ha de garantir la comunicació supradialectal. Això no vol dir, però, que només treballin amb la llengua estàndard. Especialment els assessors dels mitjans de comunicació audiovisuals, com que revisen programes molt diferents treballen en registres del llenguatge diversos: des de l'informatiu que reclama un estàndard formal fins a un programa de ficció que demana una llengua viva i genuïna, però també propera. Aquesta proximitat, en pro de la versemblança, pot requerir l'ús d'una llengua col·loquial real, fins i tot amb solucions no admeses per la normativa en algun cas, però que malgrat tot serà utilitzada (encara que només serà admesa en aquests espais informals). Tenint en compte aquesta complexitat, els assessors lingüístics dels mitjans audiovisuals acostumen a especialitzar-se en els diferents tipus de programes: informatius, publicitat, programes culturals, infantils, programes d'humor, dramàtics...

Tradicionalment, quan parlem de mitjans de comunicació, distingim entre els especialitzats en el canal escrit (diaris, revistes...) i els especialitzats en el canal oral (ràdios) o audiovisual (televvisions). Amb tot, avui dia aquesta frontera és força difusa, ja que sovint els diaris també tenen una televisió del mitjà o les ràdios i televvisions produeixen llengua escrita en els webs o en altres manifestacions.

De tota manera, si ens centrem en els mitjans de comunicació escrits, també hem de tenir en compte que hi ha diaris en paper i diaris digitals. Això és un fet important per a l'assessor lingüístic, perquè la llengua que s'utilitza en

Vegeu també

Empar Moliner (22 de maig de 2014). «La importància dels lingüistes als mitjans de comunicació». *Els matins*. TV3. Disponible en línia:

<<http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/els-matins/la-importancia-dels-linguistes-als-mitjans-de-comunicacio/video/5090891/>>

Vídeo sobre la feina de l'assessor lingüístic i, especialment, sobre com treballen els lingüistes a la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals.

un cas o en l'altre és diferent: en el cas del mitjà digital, caldrà prioritzar el lèxic simple i planer, la frase i el paràgraf curt, la poca presència de pronoms relatius, entre altres característiques. Els textos que s'escriuen per a la versió digital d'un diari tenen unes característiques diferents dels que s'escriuen per a un mitjà en paper, i això ho hem de tenir en compte si volem aconseguir una comunicació efectiva: la simplicitat, la brevetat en la redacció («menys és més»), les particularitats de la lectura en pantalla, són trets específics de la redacció per Internet.

D'altra banda, hi ha diaris escrits en català que són producte d'una traducció automàtica del castellà. Això també dona unes característiques determinades al text resultant (com hem explicat a l'apartat 2), que l'assessor haurà de tenir en compte: construccions sintàctiques calcades del castellà, concordances morfològiques incorrectes, usos semàntics inadequats, etc.

3.4. Les editorials

El món editorial és l'àmbit on la denominació de corrector no ha perdut vigència, a diferència de la resta d'àmbits. Segons Martínez de Sousa,¹¹ especialista d'indiscutible solvència en l'àmbit de l'edició de textos, en les editorials distingiríem els següents perfils de corrector:

⁽¹¹⁾2005, pàg. 206 i 207

- **Corrector de concepte.** Professional especialitzat a corregir errors conceptuals, tècnics o científics, generalment derivats de la traducció d'una obra.
- **Corrector d'estil.** Professional especialitzat en la correcció literària i gramatical d'originals.
- **Corrector tipogràfic.** Professional especialitzat en la correcció de proves tipogràfiques per suprimir tots els errors tipogràfics, ortogràfics o gramaticals que trobi, d'acord amb l'original del qual les proves són una reproducció.

Una altra aproximació del corrector editorial ens arriba de Carrasco,¹² segons el qual en una editorial hi ha tres tipus de perfil lingüístic professional (amb funcions diferents però interrelacionades):

⁽¹²⁾2010, pàg. 166-169

- **Assessor lingüístic.** Professional encarregat de definir el model lingüístic de l'editorial, fixar els criteris de correcció, establir les obres de referència que han de consultar els correctors, resoldre els dubtes lingüístics o terminològics i establir els diferents nivells de llenguatge d'acord amb els diferents tipus d'obra, entre altres funcions.
- **Responsable de correcció.** Professional responsable de seleccionar els correctors i traductors de l'editorial (i elaborar les proves per a la selecció); d'encarregar les feines als correctors i revisar-les posteriorment; de vetllar

perquè els correctors i col·laboradors apliquin els criteris lingüístics de l'editorial (o el possible llibre d'estil), entre altres funcions.

- **Corrector.** Professional encarregat de revisar el text, a partir dels criteris de correcció fixats per l'editorial.

El procés de correcció professional consisteix en una sèrie de lectures successives especialitzades en la detecció de determinats tipus d'error. Hi distingim tres fases:¹³

(13)Argumenta, 2001-2006

- **Correcció d'originals (o d'estil).** És la primera revisió del text que fa el corrector, habitualment en un processador de textos, a partir de l'original que li arriba de l'autor o el redactor.
- **Correcció de galerades.** Un cop el maquetista o muntador ha compost el text, el corrector fa una segona revisió (en paper o en PDF, amb els canvis a la vista) de la prova de la composició (sense els elements gràfics que l'integren ni la paginació), que serveix per fer-hi les esmenes o correccions necessàries. L'objectiu és comprovar que recull les esmenes que s'han fet sobre l'original (mitjançant la comparació de tots dos textos).
- **Correcció de compaginades.** Un cop el maquetista ha introduït les esmenes de la fase de galerades, es compon la compaginada, que ja incorpora els elements gràfics i textuais que la integren i la paginació. L'objectiu és comprovar que el full compaginat inclou les esmenes marcades en la galerada i és l'última possibilitat d'esmenar algun error no detectat anteriorment.

Les editorials disposen d'uns criteris de correcció o un llibre d'estil amb l'objectiu d'oferir una coherència i una homogeneïtat en les publicacions que elaboren. A més, com que les obres solen incloure's dintre d'una determinada col·lecció o projecte, aquests poden tenir uns criteris específics o un model de llengua propi. Això també passa en el cas de la publicació d'una revista, sobretot les especialitzades, compostes per articles d'autors diversos: amb l'objectiu de donar-hi uniformitat i coherència, es marquen unes normes de publicació o unes recomanacions per als autors.

Aquests criteris de correcció afecten els correctors de l'editorial, però el professional que revisi textos literaris, d'autor (novel·la, poesia, teatre...), o de creació en general, haurà de respectar les tries estilístiques de l'autor i aplicar els criteris de l'editorial exclusivament en les qüestions més convencionals.

3.5. L'àmbit socioeconòmic

Actualment les organitzacions empresarials com la Confederació de Comerç de Catalunya o la PIMEC, els sindicats com CCOO, CGT o USOC (entre altres) i alguns col·legis professionals, com el dels advocats, disposen de serveis lingüístics que treballen per a l'organització i per a tots els seus afiliats o col·legiats.

Aquests serveis lingüístics fan funcions anàlogues als de l'Administració, de manera que ofereixen la revisió i traducció de textos, la resolució de consultes, l'assessorament en temes més amplis de comunicació, formació, etc., també amb l'objectiu de restituir el català com a llengua d'ús habitual en l'organització.

3.6. Les empreses de serveis lingüístics

Les empreses de serveis lingüístics ofereixen serveis de traducció, interpretació, localització, redacció de continguts, edició, disseny i maquetació, i assessorament lingüístic, en diverses llengües. La presència del català en aquest tipus d'empresa denota una demanda creixent en el món socioeconòmic, i és un reflex del procés de globalització actual. El multilingüisme a les empreses afavoreix la incorporació del català en les seves comunicacions.

L'assessorament lingüístic en la majoria d'àmbits que hem analitzat fins ara tenen una forta vinculació amb el sector públic, però la particularitat de les empreses de serveis lingüístics és que provenen de l'àmbit privat.

3.7. El treballador per compte propi (freelance)

Finalment, l'última modalitat de treball de l'assessor lingüístic és el de l'autònom (freelance). Aquest assessor lingüístic, que generalment treballa sol, pot rebre encàrrecs de feina de la resta d'àmbits analitzats aquí (editorials, mitjans de comunicació, empreses de serveis lingüístics, Administració), o de grans empreses que necessiten els serveis d'assessorament lingüístic. El que ens interessa destacar en aquest cas és que, en funció d'on li provingui l'encàrrec de feina, aplicarà uns criteris lingüístics determinats o uns altres.

4. Història

Per saber cap a on volem anar cal conèixer d'on venim. I les arrels de l'ofici d'assessor lingüístic venen de lluny. En el cas català, ja en trobem exemples remarcables a l'edat mitjana, que evidencien la preocupació per la qualitat lingüística i comunicativa dels textos produïts per altri.

Així, en el manuscrit que s'ha conservat de la traducció catalana de la primera *Dècada* de Titus Livi,¹⁴ datat de finals del segle XIV o primers anys del XV, hi podem observar com un corrector diferent del copista el va corregir de manera sistemàtica i acurada a partir de l'antígraf, la còpia model. Entre altres aspectes, hi va esmenar solucions lingüístiques i puntuació.¹⁵

També les *Regles d'esquivar vocables o mots grossers o pagesívols*, redactades segurament a finals del segle XV, pretenen contribuir a la qualitat de la llengua. Més en concret, «refleixen clarament la voluntat d'incidir en l'ús perquè s'evitessin formes lingüístiques que, en un moment determinat, es consideraven incorrectes».¹⁶

D'altra banda, la invenció de la impremta a mitjan segle XV dona una empena decisiva a la figura del corrector, atès que «la persecució de la pífa prèvia al tiratge de milers de còpies passa a ser una necessitat i una obligació».¹⁷ I, en conseqüència, també esdevenen necessaris els manuals que instrueixin en aquest ofici. Pujol i Solà (2011), al prefaci del seu llibre, esmenten el tractat per a correctors de proves de Hieronymus Hornschuch (Leipzig 1608) com a primera obra d'aquest gènere, titulada *Ortotipografia, manual per als que han de corregir impresos, i consells útils i necessaris per als que han de publicar els seus propis escrits*.

Les tasques i la manera de treballar dels correctors han evolucionat molt des d'aleshores. De fet, com hem vist més amunt, quan ens referim a l'assessor lingüístic, implícitament ens remetem a aquests canvis en la professió, que ja no únicament té la funció de revisar les qüestions gramaticals i tipogràfiques dels textos i que ja fa temps que ha traspassat la frontera del món editorial per introduir-se en altres àmbits. Per conèixer més de prop aquesta evolució en el cas de la llengua catalana, a continuació us oferim un tast dels reptes i les vicissituds de la professió des de principis del segle passat, a partir del moment en què s'inicia la normativització del català.

⁽¹⁴⁾Londres, British Library, Harley, ms. 4893

⁽¹⁵⁾Ferrer, 2010, pàg. 160

⁽¹⁶⁾Nogué, 2010, pàg. 19

⁽¹⁷⁾Ortega, 2015

4.1. 1913-1939

En un context cultural i polític favorable a la plena recuperació del català en l'àmbit públic, el gener del 1913 l'IEC promulga les *Normes ortogràfiques*, que trenquen amb moltes de les tradicions ortogràfiques desenvolupades durant la Renaixença. Enric Prat de la Riba, aleshores president de la Diputació de Barcelona, i Pompeu Fabra, filòleg autodidacte amb estudis d'enginyer, són dues figures clau en la consecució d'aquesta fita.

El març del mateix any l'Institut contracta el primer corrector professional en plantilla, Emili Vallès Vidal, que hi ingressa en qualitat de «corrector de proves», per a totes les publicacions de la institució. En un acord de ple de l'època s'assenyala que «la funció del qual corrector és feta necessària per l'implantació de les Normes ortogràfiques, publicades recentament». Uns anys més tard, pel juny del 1932, s'incorpora la primera correctora, Rosalia Poch Ferrer, a l'Oficina de Correcció d'Originals de la Secció Filològica de l'IEC. Entre altres, aquests professionals rebien encàrrecs de correcció dels textos efectuats per la Diputació de Barcelona i la Mancomunitat de Catalunya.

Tal com destaca Mestres,¹⁸ les oficines de la Secció Filològica van ser fonamentals per a la difusió de la normativa lingüística de l'Institut i, en la pràctica, van funcionar també com un centre de formació de correctors. En la mateixa línia, Badia¹⁹ constata que els correctors del primer terç del segle XX, a més de divulgar les opcions lingüístiques sancionades i oficials, van contribuir «a resoldre els dubtes –que les obres de Pompeu Fabra no havien pogut abastar–, seguint les línies establertes pel Mestre».

⁽¹⁸⁾2012, pàg. 131

⁽¹⁹⁾2016, pàg. 6

En aquestes circumstàncies, però, els escriptors de l'època que havien publicat obres en català abans de l'establiment de la nova normativa van veure com, de sobte, quedaven desfasades, i van haver d'enfrontar-se a una qüestió incòmoda: fins a quin punt les havien d'actualitzar fent-les passar pel sedàs normatiu? Davant el risc que es malmetés l'essència dels textos, autors com Joaquim Ruyra i Narcís Oller van impedir una normativització exagerada de les seves obres intervenint directament en el procés de correcció. Emili Guanyavents, corrector de les *Obres completes* d'Oller, n'encapçalava el primer volum amb un *Advertiment del corrector* on precisava tot allò que l'autor no havia volgut adaptar a la norma perquè «el llenguatge no perdés naturalitat i força». En canvi, altres escriptors, com Víctor Català, van delegar del tot al corrector l'adaptació a la normativa fabriana de les seves obres.²⁰

⁽²⁰⁾Martínez-Gil, 1997, pàg. 199-202

4.2. 1940-1975

Amb la fi de la Guerra Civil, comença un període de clandestinitat cultural –i política, és clar– que dura fins a la mort del dictador Franco. La publicació de textos en llengua catalana davalla en picat, i així es complica també la divul-

gació del català normatiu. Malgrat això, durant el franquisme es distingeixen diferents etapes i moments de tolerància per a l'edició de llibres en català, com veurem tot seguit.

L'any 1942 l'IEC repren l'activitat després de la Guerra Civil, tot i que de forma precària, com explica Mestres:²¹

(21)2012, pàg. 99

«amb la reorganització de l'Institut de la postguerra, els correctors de textos de l'Institut no es van reincorporar a les Oficines Lexicogràfiques (ço és, a la Secció Filològica) perquè aquestes no es van poder reconstituir; per tant, van quedar adscrits a la Secretaria General de l'IEC».

En aquest context, els pocs textos en català que veuen la llum segueixen estrictament les normes fabrianes, com a garantia de supervivència de l'idioma.

Més endavant, als anys seixanta, se suavitzava la censura i s'amplien les possibilitats de publicar en català. En conseqüència, també s'obren noves vies per divulgar la normativa gramatical. Els articles lingüístics a la premsa de la postguerra són, en molts casos, mostres clares de la voluntat de consolidar i difondre la doctrina de Fabra. Així ho evidencien, per exemple, els articles que va publicar el corrector de *Serra d'Or* Eduard Artells a la mateixa revista entre els anys 1959 i 1969. En un d'aquests articles, Artells també hi parla de criteris de correcció,²² i recomana canviar les formes correctes més acostades al castellà per altres de més allunyades:

(22)Mir, 2003, pàg. 215

«[...] el corrector "es permet" de substituir, de tant en tant, aquells mots i aquelles expressions, correctes, és clar [...], no pas per la pruija de fer esmenes, sinó perquè davant la concurrència d'aquelles paraules i d'aquelles expressions, més acostades al castellà, tem que les darreres no perillin d'ésser bandejades de mica en mica del lèxic sortosament encara viu [...]»

L'actitud intervencionista d'Artells topa amb les demandes de més flexibilitat d'alguns escriptors de l'època, fet que desemboca en la polèmica que, des de l'any 1960 fins al 1971, el va enfrontar amb Maria Aurèlia Capmany, Joan Sales, Terenci Moix, Pere Calders i Joan Fuster, entre altres escriptors. El «corrector i mestre de correctors més gran de la postguerra»²³ defensava que calia vetllar per la puresa de la llengua en aquelles circumstàncies, mentre que els escriptors es queixaven que la intervenció dels correctors de textos anés més enllà de l'aplicació de la normativa, substituint paraules i construccions normatives per altres sovint massa formals, en detriment de l'ús viu de la llengua.

(23)Solà, 1977, pàg. 137

Segons Moreta (2017), Joan Sales va ser el primer a adonar-se que el model de català literari que s'havia imposat no servia, «que la llengua no podia continuar en mans de puristes obsedits a omplir els textos de *llurs*, *àdhucs* i *quelcoms*». Amb aquesta premissa va anar definint els criteris de correcció que havien de seguir les publicacions del Club Editor, els quals divergien sovint dels d'altres editorials de l'època, com la *Selecta* de Josep M. Cruzet, que comptava amb els correctors Josep Miracle i Bartomeu Bardagí. Aquesta actitud de Sales, però,

també va ser qüestionada per alguns autors que publicaven al Club Editor, com es reflecteix en l'intercanvi epistolar que va mantenir el 1961 amb Mercè Rodoreda arran de l'edició de *La plaça del diamant*, i que Pla (2015) recull:

«Diu Sales a Rodoreda: "Si vostè es pensa que 6 milions de persones deixaran de dir *quarto* i *acera* (tots dos mots d'ús general i unànime a tot el territori) simplement perquè a vostè li dona la gana..." I ella respon: "Deixem *cambra* i *vorera* i els que no ho diguin que ho aprenguin o que es facin repicar".»

Fora de l'esfera literària, el català escrit rep un impuls considerable amb l'inici de la *Gran enciclopèdia catalana* (GEC), el 1965. Aquest ambiciós projecte cultural, que proveeix la llengua d'una terminologia inexistente fins aleshores, esdevé també, segons Badia,²⁴ una veritable escola pràctica de correctors:

«Sota l'assessorament de Ramon Aramon Serra (secretari general de l'IEC durant tot el franquisme), hi va treballar un veritable estol de correctors (prop d'una trentena en la primera edició). Fou, sens dubte, un espai de traspàs, de mestratge i d'aprenentatge, car hi havia correctors vells i veterans al costat de gent jove, en edat –i amb afany– de créixer intel·lectualment.»

⁽²⁴⁾2016, pàg. 6

4.3. A partir del 1976

Amb l'inici de la transició política arran de la mort de Franco, es recupera l'ús públic del català a Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià: l'Administració, els mitjans de comunicació, les institucions docents, etc. poden tornar a expressar-se en aquesta llengua. Per tant, cal configurar la varietat pròpia d'aquests àmbits, la varietat estàndard. Així comença un procés de normalització que requereix eines i procediments nous per ser efectiu. Com hem explicat més amunt, la figura del corrector queda curta en aquest context i es passa a parlar d'assessors lingüístics, que han d'atendre les noves necessitats comunicatives, ben diferents de les que caracteritzaven l'última etapa de «normalitat» de l'idioma, just abans de la Guerra Civil: ara convé tenir en compte l'alfabetització generalitzada de la societat i la irrupció dels mitjans de comunicació de masses –la ràdio i la televisió–.²⁵

⁽²⁵⁾Nogué, 2010, pàg. 20

L'Administració és la primera que es dota de serveis lingüístics. A Catalunya, el 1980 es crea el Servei d'Assessorament Lingüístic a la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, amb l'objectiu inicial de facilitar a les institucions, als organismes públics i privats, i als particulars l'assessorament lingüístic necessari per a l'ús correcte del català en totes les seves comunicacions. El 1985 comença a funcionar el TERMCAT, que ha d'establir la forma catalana de la terminologia corresponent als usos tècnics i científics, i un any més tard neix la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu (en servei fins al 2001), amb la funció de bastir el registre administratiu català. Més endavant, l'any 1989, es crea el Consorci per a la Normalització Lingüística, la xarxa territorial de serveis lingüístics.

Amb la consolidació de l'ús d'Internet, a partir de l'any 2000, l'Administració comença a treballar per oferir els seus serveis lingüístics en línia. Així prenen forma projectes com l'Optimot, el cercador d'informació lingüística. Al mateix

temps, l'obertura al món que ha facilitat Internet, junt amb la forta onada immigratòria, fan créixer la presència del multilingüisme en nombrosos àmbits de l'Administració i els assessors lingüístics es troben amb el repte de gestionar l'ús de diverses llengües alhora.

A les Illes Balears i al País Valencià, la recuperació de l'ús del català a l'Administració també va donar lloc a organismes amb funcions d'assessorament lingüístic, encara que una conjuntura política sovint desfavorable a aquesta llengua n'ha dificultat el funcionament normal. Tot i això, en aquests territoris, a principis dels anys vuitanta, van néixer els primers serveis lingüístics universitaris enfocats a la normalització de la llengua catalana en aquest àmbit: el de la Universitat de les Illes Balears i el de la Universitat de València –i també el de la Universitat Politècnica de Catalunya, al Principat.

Tornant a Catalunya, l'any 1983 el català es va estrenar als mitjans audiovisuals amb l'inici de les emissions de Catalunya Ràdio i un any després, les de TV3. Així apareix la necessitat d'establir un model de llengua que tingui en compte el caràcter oral de les comunicacions d'aquests mitjans, i també l'existència de registres informals, com els que caracteritzen la majoria de sèries de televisió. La configuració d'aquest model no ha estat exempt de tensions, com les que es van evidenciar amb llibres com *Verinosa llengua* (1986), que va conduir un grup de correctors dels mitjans de comunicació (Toutain, Pericay, Fité, Camps) a demanar a l'IEC que ampliés els criteris d'admissió al diccionari de determinades paraules o accepcions, sovint castellanismes. Les dues edicions del *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC, els anys 1995 i 2007 respectivament, i la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'IEC (2016), han suposat un acostament entre les posicions de l'Institut i el corrent majoritari als mitjans de comunicació.

5. Criteris d'intervenció

Com ja hem explicat, una de les funcions de l'assessor lingüístic, segurament la de més recorregut històric, és la correcció de textos, tan diversos com ho poden ser una novel·la, una tesi doctoral, un article d'opinió o un parlament institucional. Cada text requereix un tractament diferent per part del corrector, que esdevé un mitjancer entre l'autor i el lector, en el sentit que, amb paraules de Pla (2012), «ell és el que assegura que el que l'autor es pensa que diu ho digui».

Vallverdú²⁶ també insisteix en aquesta idea, assegurant que «cal corregir perquè la comunicació entre l'autor del missatge i el receptor operi adequadament, sense equívocs sobreposats». I afegeix: «Tot el "soroll" o la "brutícia" que acompanyen un missatge oral o escrit poden entrebancar la comunicació, o, si més no, no la faciliten». Així doncs, cal que el corrector sigui un aliat de l'autor, algú que contribueix a difondre el seu missatge amb la màxima eficàcia. I accions com canviar l'ordre d'una frase, afegir o suprimir un signe de puntuació, o substituir un mot per un altre de més precís o adequat al registre del text poden ser solucions per facilitar la comunicació entre l'autor i el lector.

(26)2006, pàg. 24

Ara bé, sovint un mateix «problema» en un text es pot resoldre de maneres diferents. O, fins i tot, allà on algú hi veu aquest problema, algú altre pot no veure'n hi cap. Intervenir en un text com a corrector no és, per tant, una feina que es pugui considerar mecànica. Cal raonar cada canvi per donar solidesa a la nostra actuació, inevitablement condicionada per factors com l'experiència, l'entorn de treball o la ideologia. Mir²⁷ apel·la a la necessitat d'una anàlisi lingüística que sustenti les nostres decisions:

(27)2003, pàg. 218

«Corregir no és solament aplicar determinades convencions i esmenar paraules o expressions mal escrites, sinó que és fer anàlisi lingüística. Cada cas és diferent i cada canvi s'ha de poder explicar amb bons arguments.»

En aquest apartat pretenem oferir-vos un ventall de reflexions que us ajudin a formar-vos uns criteris propis. Són molts els autors (lingüistes, escriptors, correctors, professors, etc.) que en llibres i revistes han expressat la seva opinió sobre aquest tema, veus complementàries o, en alguns casos, fins i tot contraposades.

5.1. Coneixements

Com més bagatge tinguem, més ben fonamentats seran els nostres criteris d'intervenció en qualsevol tipus de text. D'entrada, a algú que revisa textos se li pressuposen uns coneixements lingüístics amplis. Mir²⁸ ho exposa així:

(28)2003, pàg. 218

«La tasca de corregir requereix un entrenament en un determinat tipus de lectura i un bon coneixement de la normativa i de les obres de referència. També cal conèixer bé les varietats de la llengua, sobretot les geogràfiques i socials. Només així es pot decidir amb fonament quines formes són acceptables o rebutjables.»

No solament ens referim als aprenentatges adquirits gràcies a gramàtiques i manuals diversos; també convé estar atents a l'ús real de la llengua (als mitjans de comunicació, a l'escola, al carrer, etc.), perquè les nostres correccions se sustentin en una visió de la llengua tan extensa com sigui possible:

«[...] els correctors també coneixen en quina mesura les normes gramaticals a les quals sotmeten el text que han de revisar, i la tria de les formes lèxiques que hi duen a terme, corresponen a l'ús real de la llengua, tant a l'ús genuí i castís com a l'ús tributari de la pressió i la interferència d'una altra llengua, o bé sotmesa a les deformacions i deturpacions que obeeixen a altres factors, com la moda, el mimetisme, el relaxament, la tendència al llenguatge interjeccional, etc. És, en tot cas, innegable que han de conèixer aquesta relació.

(29) Jané, 2002, pàg. 21

És aquest coneixement necessari que ha de contribuir d'una manera decisiva a la flexibilitat que és de desitjar en un bon corrector, flexibilitat que no ha de comportar una disminució de la seva principal qualitat, que és, sens dubte, el rigor.»²⁹

D'altra banda, com més coneixements generals tinguem –d'història, de cultura, de ciència, etc.–, més fàcil serà que no ens passin per alt els errors de contingut d'un text, com ara l'esment a un fet històric que es relaciona amb una data equivocada. I, fins i tot, en àmbits fortament especialitzats –per exemple, el del corrector que treballa en el Departament de Justícia de la Generalitat– serà imprescindible adquirir coneixements avançats sobre la matèria de què s'ocupen els textos. Tot i això, convé no perdre de vista que l'assessor lingüístic no és necessàriament un expert en el tema tractat. Com exposa Vallverdú,³⁰ la capacitat de comprendre lingüísticament un missatge, més enllà dels conceptes que vehicula, ha de ser el que permeti revisar-lo amb garanties:

(30) 2006, pàg. 23

«Una primera dificultat en relació amb el text és que el corrector l'ha d'entendre. No es tracta que l'hagi d'entendre en tots els detalls –potser només és accessible a especialistes–, sinó que el compregui lingüísticament, per dir-ho gràficament. Si no hi ha aquesta mínima sintonia, s'incrementaran els riscos per a les confusions més visibles: *cultural/cultural*, *alienació/alineació*, etc.»

Comptem també amb una mena de coneixement «poc científic però molt útil al qual es recorre quan una qüestió és discutible o no es troba resolta». Amb aquesta descripció Mir³¹ es refereix a la intuïció i tot seguit detalla la possible funció d'aquest saber, difícil de delimitar:

(31) 2003, pàg. 221

«Precisament la informació sobre qüestions no resoltes per la normativa a vegades s'ha basat en intuïcions. Això ha fet que en el món de la correcció hi hagi hagut mestres que, a més d'ensenyar les tècniques bàsiques de correcció, hagin format els seus deixebles a partir del seu saber intuïtiu. Cadascun amb les seves preferències i amb les seves obsessions.

Alguns d'aquests mestres desperten en els alumnes la capacitat de dubtar, de detectar errors, de trobar alternatives, de respectar la tria de l'autor, de consultar...»

En resum, una intuïció –com ara pressentir que un temps verbal està mal utilitzat– no aporta solucions directament, però pot activar mecanismes que ajudin a trobar-les. Ara bé, no tots tenim la mateixa intuïció ni ens pot ajudar en la mateixa mesura, atès que ve determinada per factors com les nostres arrels

(32) 2009, pàg. 84

lingüístiques o l'entorn en què hem crescut. Solà³² cita la frase d'un alumne que explica perfectament aquesta situació: «Tu sempre apel·les a la intuïció, però moltes vegades la teva intuïció no es correspon amb la nostra».

5.2. Autor

A l'hora de revisar un text cal tenir en compte, entre altres dades, qui n'és l'autor. Un text corporatiu, amb l'estil més o menys fixat per un llibre d'estil, no es pot corregir amb els mateixos ulls que un text d'autor, en què el qui escriu és molt més lliure. Enric Gomà (2015) en parla queixant-se que sovint s'obviï aquesta distinció:

«[...] un dels mals més corrents és que tot sovint no s'acaba de distingir els escriptors dels redactors. Els primers han de tenir llibertat: cada escriptor decidirà els graus que prefereix de correcció gramatical, si fa servir un lèxic o unes expressions normatives o no, els defectes estilístics del seu gust, que si són triats a consciència no són de tan mal país, com aquells anacoluts persistents que a còpia de repetir-los te'ls acabes estimant com un tiet tonto. En canvi els segons, els redactors, s'han de cenyir a un llibre d'estil i als dictats dels amos o de l'alcalde, si escriu el programa de festa major, o de l'arquebisbe, si redacta el full dominical.»

Tothom té clar que una notícia que es vulgui publicar en un diari haurà de seguir fil per randa els criteris lingüístics fixats per aquell mitjà de comunicació, però no sempre és tan evident quina ha de ser aquesta incidència sobre el text. Per exemple, fins a quin punt el manual d'estil d'una editorial pot condicionar l'escriptura d'un llibre de les seves col·leccions? En el fragment següent, Bibiloni (2008) es lamenta que corregeixin les seves opcions lingüístiques:

«I resulta que no estic d'acord en cap de les correccions. En alguns casos el corrector deu aplicar els criteris de la casa (Pòrtic), com la norma d'escriure *Estat* amb majúscula si va en singular i amb minúscula si va en plural –això és el que m'han aplicat–, que és un criteri com un altre. Amb els mots *Estat*, *Església*, *Corona*, *Govern*, etc. jo ús la majúscula o la minúscula de manera diacrítica (*la nova seu del Govern / contribuir al bon govern del país*), que també és un criteri com un altre; i, precisament, a la frase que m'han esmenat *govern té el segon sentit*.

El que ja consider indignant és la mutilació que m'han fet de la preposició *per a*. Segueixen la nefasta "norma Coromines" [...]»

No tots els autors (escriptors, periodistes, locutors, etc.) tenen la mateixa competència lingüística. Malauradament, els correctors topen de vegades amb textos amb una sintaxi caòtica, difícils d'entendre, que solen anar acompanyats de multitud d'errades ortogràfiques –quan són textos escrits– i de gramàtica en general. Es tracta de situacions incòmodes per al corrector, que té moltes dificultats per no desfigurar excessivament el text i alhora fer-lo comprensible per al receptor. En l'altre extrem, quan ens arriba un text que reflecteix un alt domini de la llengua, hem de ser molt curiosos a l'hora d'intervenir-hi. El mateix Bibiloni (2008) explica quina és la seva manera de treballar en aquests casos:

«[...] sempre que he corregit una persona lingüísticament formada –com, per exemple, un escriptor–, no he fet altra cosa que prendre nota de les coses que canviaria i comunicar-les perquè sigui ell o ella qui decideixi.»

En totes les situacions comprendre la intenció de l'autor serà clau per a una correcció que jugui en favor del text. Si podem estar en contacte directe amb l'autor i intercanviar impressions, cosa no sempre possible, el resultat de la revisió segurament serà molt més satisfactori.

5.3. Ultracorreccions

De fet, ja anem veient que una de les queixes més habituals dels autors és que el corrector ha alterat el text més del que hauria calgut. Aquí escau recordar les paraules d'Albert Jané en una entrevista que li fa Mercè Espuny:³³

(³³)2016, pàg. 38

«Hi ha aquest dilema etern, que no es resoldrà mai, del corrector, de si s'excedeix o no, quins són els seus límits.»

Mir³⁴ atribueix alguns d'aquests excessos del corrector a les seves mancances de formació:

(³⁴)2003, pàg. 224

«[...] el corrector dubta quan una expressió o una paraula no la troba registrada enlloc i no forma part del seu bagatge lingüístic. I a vegades la canvia per una altra que coneix o que ha trobat, sense adonar-se que no és l'adequada al context, només per tenir la tranquil·litat que no deixa una forma per la qual poden desacreditar la seva feina. Aquests canvis s'han atribuït sovint a la inflexibilitat, però gairebé sempre són resultat de falta de formació o de poca experiència.»

Certament, si el corrector fa més canvis del compte pot arribar a canviar el sentit del que volia transmetre l'autor. Així, amb la voluntat d'esmenar el que considera una incorrecció, pot provocar justament l'efecte contrari, el d'introduir una errada –sovint de contingut– on no n'hi havia cap; és a dir, pot incórrer en una ultracorrecció. Bezsonoff (2013) explica una anècdota molt il·lustrativa en aquest sentit:

«Esmentant un personatge sinistre, jo havia escrit "D'ara endavant ja no en parlaré m'estimi més comptar les puces del ca del veí." (Prefereixo comptar les puces del gos del veí). Aquesta carallada es va transformar en "m'estimi més comptar les puces de cal veí." Divertit, fa/oi?»

Tenint en compte les conseqüències negatives d'una correcció com la que acabem de relatar, Nogué³⁵ apel·la a la prudència:

(³⁵)2010, pàg. 33

«Per inseguretat (pensar allò de "no ho sé segur però per si de cas jo ho canvio..."), per excés de zel, perquè no es té en compte el registre del text, o perquè no es té en compte l'estatus de l'autor... Per motius d'aquesta mena, hi ha un cert risc d'ultracoregir. [...] Posats a arriscar, més val deixar-se una errada que afegir-ne una.»

Solà³⁶ insisteix en aquesta idea amb rotunditat:

(³⁶)1999, pàg. 16

«Respecta l'escrit mentre no estiguis totalment segur que està malament. A pesar de tot (de les ignoràncies, dels empobriments, de les badades), la nostra llengua actual quedaria prou més ben parada amb aquest precepte humil que amb aquella actitud arrogant.»

5.4. Temps

El concepte de «respecte al text» pot semblar fàcil d'aplicar d'entrada, però no ho és tant quan estem sotmesos a la pressió d'un termini de lliurament. Quantes vegades l'assessor lingüístic disposa del temps que realment li fa falta per resoldre un dubte? Ben poques. Mir³⁷ recorre a les paraules de Solà per exposar una situació habitual en els mitjans de comunicació i extrapolable a altres entorns de treball:

⁽³⁷⁾2003, pàg. 235

«Però el que tenen aquestes persones és una multitud de problemes pragmàtics que han de resoldre sobre la marxa sense més remei. Un corrector d'un diari o d'una ràdio [...] és segur que tindrà almenys un dubte: com ha de traduir *noria*, car el diccionari bilingüe li diu que *noria* és *sínia* o bé *gran roda*, però ell veu que la primera traducció no ve al cas i que la segona no és semànticament clara. El corrector no podrà gastar més d'un parell de minuts en la reflexió: el diari o l'emissió radiofònica no poden esperar.»

En aquestes condicions, el que cal és aconseguir un equilibri prou satisfactori entre la qualitat de la correcció i el temps que s'hi pot dedicar. I, en tot cas, sembla que s'ha d'assumir que no es poden considerar definitives unes solucions de correcció adoptades a cuita-corrents:

«[...] cal defensar les decisions provisionals, que no s'han de convertir en dogma sinó que un cop preses s'han d'analitzar bé per comprovar que es tracta de solucions que tenen validesa. Cal defensar també el dret de canviar una decisió que semblava incontestable per una de millor».³⁸

⁽³⁸⁾Mir, 2003, pàg. 235

5.5. Adequació

Quan revisem un text solem plantejar-nos qüestions que no tenen una resposta evident. Per exemple, Vallverdú³⁹ introdueix la necessitat, que tots co-nexim, d'adequar-se al registre, més o menys formal, marcat per la situació en què s'emet el missatge:

⁽³⁹⁾2006, pàg. 24

«Què cal corregir? Depèn. Hi ha coses clares, com l'ortografia, però d'altres que no ho són tant. Una paraula o una expressió que són adequades en un context poden no ser-ho en un altre. Què és millor, *ferrocarril* o *tren*? Depèn del registre. Són equivalents *dentífric* (o *dentífric*) i *pasta de dents*? Sí i no, ja que en certs contextos un tecnicisme pot semblar pedant.»

A vegades aquestes preguntes es resolen amb prou facilitat, però d'altres no tant. El to d'una entrevista, per exemple, pot admetre diversos graus de formalitat, i el que algú podria considerar una sortida de to del presentador, un altre ho trobaria adequat. Segons Mir,⁴⁰

⁽⁴⁰⁾2003, pàg. 226

«La dificultat sorgeix a l'hora de convèncer que és millor utilitzar una forma que una altra. Com que el concepte *adequació* té una gran càrrega de subjectivitat, cal una bona argumentació en cada proposta de canvi.»

L'ús de dialectalismes geogràfics és un altre aspecte que convé tractar aquí. Fins a quin punt són adequats quan es vol transmetre un missatge determinat? Hi ha respostes diverses en funció de la situació comunicativa en què s'emmarca el text: cal tenir en compte, per exemple, si som davant d'un text corporatiu

o d'autor, i si ha d'arribar a un públic general o al d'una àrea geogràfica concreta. Com en altres qüestions, sovint no hi ha una única resposta vàlida per a cada cas i hem d'argumentar bé la nostra decisió. Un article de Bezsonoff (2013) reflecteix aquesta varietat de criteris: l'escriptor nord-català es mostra en desacord amb el corrector d'una revista d'informació i opinió, perquè «té el costum de passar per l'adreçador tots els meus dialectalismes, bo i respectant els girs valencians dels col·legues», i exposa quin és el seu criteri com a autor:

«Miri de fer servir el tresor lèxic del Rosselló cada cop que és genuí i no dificulta pas la comprensió.»

5.6. Coherència

Aquí no ens referim a la coherència en el contingut –és a dir, al fet que un text no contingui dates incorrectes, informacions contradictòries, paraules associades a un significat erroni, etc.–, sinó a la coherència formal, que abasta aspectes gramaticals (com la morfologia i la sintaxi) i convencionals (com la puntuació i l'ús de les majúscules i minúscules). El corrector ha d'assegurar, per exemple, que en un mateix text la paraula *modernisme* aparegui escrita sempre de la mateixa manera (amb o sense majúscula inicial). I, si l'autor d'un dietari escriu *vam comprendre* i més endavant *vàrem comprendre*, és molt probable que li demani amb quina de les dues opcions s'identifica per tal que el text n'inclogui una de sola.

Ara bé, com observa Mir,⁴¹ «És difícil fixar els límits de la coherència interna. Per posar un exemple: si un autor fa servir a vegades la doble negació, cal unificar el text fent-la sempre o no fent-la mai? Si a vegades fa servir *sent* i a vegades *essent*, o *haig* i *he*, s'ha d'unificar?». En els textos corporatius moltes d'aquestes qüestions venen fixades per un llibre d'estil, però quan som davant d'un text d'autor hem de definir l'abast de la revisió en aquest sentit, i fer-ho amb l'autor sempre que sigui possible.

⁽⁴¹⁾2003, pàg. 227

5.7. Genuïtat

No podem acabar aquest «recull de reflexions» sense comentar un dels punts més discutits en l'àmbit de la correcció en català: el de la genuïtat de la llengua. La situació sociolingüística als Països Catalans, caracteritzada per una influència notable de la llengua castellana al Principat –sense oblidar la influència del francès a la Catalunya del Nord i de l'italià a l'Alguer, a més de l'elevada presència de l'anglès en els neologismes–, implica una feina extra als correctors, tal com observen personatges tan diversos com Torrents o Pla:

«En una llengua normal el corrector s'ocupa d'assegurar la normalitat del text que rep: en comprova la puntuació, resol solecismes, examina l'aplicació de la norma, l'exactitud ortogràfica, etc. En català s'hi ha de sumar una atenció constant al calc, al barbarisme cru, disfressat o dissimulat –i, atenció, perquè amb el barbarisme hi conviu el pànic davant el neologisme no gratuït, la forma dubtosa, la voluntat literària d'un autor, etc.– i una atenció extrema als usos verbals, a les locucions idiomàtiques...»⁴²

(42) Torrents, 2016, pàg. 11

«el que es dedica al català té la feina afegida de contrarestar el lliscament subtil i insidiós cap a la llengua veïna, i el repte –quasi impossible– de dir-ho amb paraules nostres.»⁴³

(43) Pla, 2012

La preocupació per la influència castellana en els textos catalans dona lloc a posicionaments diversos. Jané, entrevistat per Espuny,⁴⁴ tot i que és conscient que la intervenció en els textos és delicada, posa damunt la taula la possibilitat que el corrector aposti per opcions més genuïnes que les del text original:

(44) 2016, pàg. 37

«Hi ha locucions que et sembla que no són pròpies de la nostra llengua i que sí que ho són, però que, de vegades, encara que ho siguin, potser és bo de corregir-les perquè n'hi ha unes que són més genuïnes, més conegudes i més expressives. Aquí ja entrarem en el terreny una mica difícil i discutible de l'estil.»

En canvi, Gomà (2015) és reticent als canvis que poden experimentar els textos literaris:

«en intervencions de correctors lingüístics en escrits literaris que seran publicats, hi he detectat sovint una actitud de correcció d'estil perjudicial i extemporània, al meu entendre. [...] I així és com es canvien paraules i expressions completament legítimes per unes altres suposadament més genuïnes o arrelades o que surten a l'almanac Maragall, segons les creences i criteris del corrector».

Entre l'opció de substituir una expressió per una altra considerada més genuïna i la de no intervenir en el text, n'hi ha una d'intermèdia: proposar sense imposar. Si la situació (relació amb l'autor, disponibilitat de temps) permet fer propostes i comentar-les, en comptes de ratllar el text, és més probable que el corrector pugui complir el seu objectiu final: exercir veritablement de mitjançer entre l'autor i el lector.

Fins aquí hem repassat els diferents aspectes que haurem de tenir en compte a l'hora de corregir un text. Confiam haver deixat prou clar que no són qüestions objectives ni del tot objectivables. Dependrà de molts factors que triem una solució o una altra i, encara, podria ser que un altre corrector no estigués d'acord amb la solució triada, com ja hem vist. Per això mateix, una manera de minimitzar l'excés d'intervenció és contrastar els nostres dubtes amb un altre professional. Malgrat que aquesta opció no és sempre viable (entre altres motius pels ajustats terminis amb què es treballa sovint, com hem desenvolupat més amunt), és una opció que ens pot ajudar en la difícil presa de decisions sobre els límits en les intervencions.

6. Conceptes lingüístics

Els conceptes que exposarem a continuació no són exclusius de l'àmbit de la correcció de textos o de l'assessorament lingüístic. Per tant, és molt probable que no us vinguin de nou, que els hàgiu treballat en altres assignatures del grau. Malgrat això, aquí els reprendrem perquè són nocions fonamentals per a l'assignatura que ens ocupa. De fet, tots aquests conceptes han anat sortint al llarg del text, però en aquest apartat ens proposem d'analitzar-los amb una mica més de detall.

Com hem comentat més amunt, per desenvolupar correctament la tasca d'assessor lingüístic, cal tenir en compte la varietat dialectal i funcional (o de registre) dels textos amb què es treballa.⁴⁵ Les varietats fan referència als usos específics dels textos, tenint en compte la procedència geogràfica, històrica o social, d'una banda, i la funció comunicativa, de l'altra.

⁽⁴⁵⁾Marí, 1983

Hi ha tres tipus de **varietats dialectals**:

- les **històriques** (la llengua de Ramon Llull, la manera de parlar de la gent gran, la dels joves...),
- les **socials** (l'argot dels estudiants, el del professorat...) i
- les **geogràfiques** (el valencià, el català central, l'alguerès...).

Pel que fa a les varietats funcionals o **registres**, aquestes fan referència a usos concrets de la llengua (el correu electrònic, els missatges de whatsapp, el parlament d'una alcaldessa en un míting polític, etc). A diferència de les varietats geogràfiques, que tendeixen a reduir les diferències en pro de la varietat estàndard, cada vegada hi ha més varietats funcionals i són més diverses, a resultes de la societat actual, que evoluciona molt ràpidament (sobretot des del punt de vista tecnològic).

Els registres, segons Nogué i Costa,⁴⁶ es poden classificar a partir de quatre característiques:

⁽⁴⁶⁾2006, pàg. 12-14

- 1) tema (general o especialitzat)
- 2) canal (oral o escrit)
- 3) grau de formalitat (formal o informal)
- 4) intencionalitat (objectiva o subjectiva)

Aquesta introducció sobre les varietats dialectals i els registres ens serveix per centrar-nos en la idea que qualsevol text que revisem forma part a la vegada d'un dialecte i d'un registre. Per tant, abans de començar a revisar-lo, caldrà

analitzar-lo tenint en compte les varietats. Aquesta valoració, més o menys conscient, ens portarà a determinar el tipus de correcció que hi hem de fer, amb l'objectiu d'adequar-la a la situació comunicativa.

De fet, com ja hem explicat a l'apartat 1, una de les diferències importants entre la feina del corrector de bona part del segle XX i la de l'assessor lingüístic posterior, és que el primer generalment corregia textos escrits i d'un registre formal, mentre que el segon treballa amb documents pertanyents a registres molt més diversos, que poden anar des dels anuncis publicitaris fins als guions de sèries de televisió, passant per la revisió d'un mitjà de comunicació digital. Així, el corrector del segle XX treballava amb dues limitacions importants: la primera era el fet de desconèixer o no tenir en compte la diversitat de varietats i registres, i la segona, que està relacionada amb la primera, que les obres de referència eren poques (essencialment la gramàtica i el diccionari normatiu) i aquestes tampoc tenien gaire en compte les varietats i els registres.

La **normativa** és el conjunt de normes lingüístiques explícites provinents de l'autoritat lingüística. En aquest sentit, la **gramàtica normativa** és aquella que estableix les regles que distingeixen les formes correctes de les que no ho són. En canvi, la **gramàtica descriptiva** analitza la llengua d'acord amb els usos lingüístics reals, sense considerar-ne el grau de correcció o d'incorrecció.

L'**estàndard** és la varietat comuna de la llengua, aquella que ha estat legitimada i institucionalitzada com a vehicle de comunicació supradialectal. Es tracta d'una elaboració artificial i planificada de la llengua, i és la varietat pròpia dels mitjans de comunicació, de l'ensenyament, dels usos oficials...

No hem de confondre l'estàndard amb la normativa: la normativa està dintre de l'estàndard, però hi ha paraules (*pirar*) o expressions normatives (*fotre el camp*) que no formen part de l'estàndard. Aquestes formes normatives però que no són estàndard formarien part del **català col·loquial**: es tracta de formes catalanes i correctes, però no adequades per a contextos propis de l'estàndard.

Malgrat això, dintre de la varietat estàndard també hi ha nivells: un estàndard molt formal seria el que utilitzaria la rectora d'una universitat en la sessió inaugural del curs universitari; un estàndard formal seria el que trobaríem en un informatiu televisiu i un estàndard informal seria el que faríem servir en un programa d'entreteniment televisiu, amb entrevistes a diversos personatges, etc.

Per això, la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'IEC (2016), la normativa, no usa mai els termes *correcte* (*incorrecte*), sinó que recorre a altres expressions com *adequat*, *admissible*, *propi d'un àmbit restringit...*, expressions que ens porten a considerar la situació comunicativa a l'hora de qualificar un fet lingüístic. Aquesta *Gramàtica* de l'IEC se centra en la varietat estàndard amb l'objectiu de garantir la comunicació interterritorial i oferir una imatge unificada de la llengua (i, dintre de l'estàndard, els usos propis dels registres formal). Malgrat això, també admet usos d'unes varietats determinades (geogràfiques o funcionals), sempre que siguin prestigiosos i representatius. Quan això passa, la normativa explicita la pertinença d'aquests usos a un dialecte o un registre concret, com també explicita si es tracta d'un ús més propi de la llengua oral o de l'escrita.

Bibliografia

Argumenta (2001-2006). «La correcció. El procés de correcció editorial» [article en línia]. Barcelona: Servei de Llengües de la UAB i Servei de Llengües i Terminologia de la UPC. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <http://wuster.uab.cat/web_argumenta_obert/unit_08/sot_1_03.html>

Badia, Jordi (2016). «Els correctors de Fabra fins avui». *Llengua Nacional* (núm. 97, pàg. 6-7).

Balada, M. Gràcia; Carbó, Josep M. (2012). «La revisió de textos orals». A: M. Gràcia Balada i altres. *Assessorament i serveis lingüístics* (2a. ed.). Barcelona: Editorial UOC.

Bezsonoff, Joan-Daniel (9 de juny de 2013). «De la ignorància dels correctors» [article en línia]. *Núvol*. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <<https://www.nuvol.com/opinio/de-la-ignorancia-dels-correctors/>>

Bibiloni, Gabriel (28 d'abril de 2008). «Correctors» [article en línia]. *El blog de Gabriel Bibiloni*. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <<http://bibiloni.cat/blog/?p=389>>

Bover, Jordi; Fargas, F. Xavier (2015). «El TERMCAT: trenta anys treballant en terminologia» [article en línia]. *Llengua i Ús* (núm. 57, pàg. 23-31). Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/300740>>

Camps, Oriol (2010). «L'assessorament lingüístic a la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals». A: Neus Nogué, Òscar Bladas i Lluís Payrató. *L'assessorament lingüístic: funcions i criteris* (pàg. 85-101). Barcelona: PPU.

Carrasco, Xavier (2010). «L'assessorament lingüístic en una editorial» A: Neus Nogué, Òscar Bladas i Lluís Payrató. *L'assessorament lingüístic: funcions i criteris* (pàg. 165-171). Barcelona: PPU.

Conesa, Alba; Ibarz, Rosa (2015). «El Consorci per a la Normalització Lingüística: "25 anys fent bategar el català"» [article en línia]. *Llengua i Ús* (núm. 56, pàg. 70-78). Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/297145>>

Costa, Joan (2012). «La revisió de textos escrits». A: M. Gràcia Balada i altres. *Assessorament i serveis lingüístics* (2a. ed.). Barcelona: Editorial UOC.

Espuny, Mercè (2016). «Albert Jané». *Llengua Nacional* (núm. 97, pàg. 36-39).

Fargas, Xavier; Xirinachs, Marta (2012). «L'assessorament lingüístic i la dinamització de l'assessorament». A: M. Gràcia Balada i altres. *Assessorament i serveis lingüístics* (2a. ed.). Barcelona: Editorial UOC.

Ferrer, Montserrat (2010). *La traducció catalana medieval de les Dècades de Titus Livi. Edició del llibre I* [article en línia]. Tesi doctoral dirigida pel Dr. Josep Pujol Gómez. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Filologia Catalana. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <<http://www.tesisenred.net/bitstream/handle/10803/4853/mfs1de4.pdf?sequence=1>>

Gomà, Enric (4 de novembre de 2015). «Correttore, traditore» [article en línia]. *Núvol*. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <<https://www.nuvol.com/opinio/correttore-traditore/>>

Jané, Albert (2002). «L'ús i la norma» [article en línia]. A: (a cura de) Joan Martí. *De la preceptiva de la llengua catalana. Reflexions i notes 2000-2002* (pàg. 13-21). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Servei de Relacions Exteriors. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <http://criteria.espais.iec.cat/files/2014/07/7-5-4_De-la-preceptiva-de-la-llengua-catalana-2002_01.pdf>

Juncadella, Marta (2010). «L'assessorament lingüístic en un servei lingüístic universitari». A: Neus Nogué, Òscar Bladas i Lluís Payrató. *L'assessorament lingüístic: funcions i criteris* (pàg. 53-84). Barcelona: PPU.

Mari, Isidor (1983). «Registres i varietats de la llengua» [en línia]. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <http://en-altres-paraules.blogspot.com.es/2015/03/registres-i-varietats-de-la-llengua-per_12.html>

Martínez de Sousa, José (2016). *Manual de edición y autoedición* (2a. ed., pàg. 206-210). Ediciones Pirámide.

Martínez-Gil, Víctor (1997). «Correctors i escriptors en la literatura catalana: el concepte de coautoría lingüística» [article en línia]. *Llengua i Literatura* (núm. 8, pàg. 189-218). [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000034/00000063.pdf>>

Martínez-Gil, Víctor (coord.) (2013). *Models i criteris de l'edició de textos*. Barcelona: Editorial UOC.

Mestres, Josep M. (2012). *Cent anys de correcció de textos i normalització a l'Institut d'Estudis Catalans (1907-2007)* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans («Publicacions de la Presidència», núm. 35). [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <http://criteria.espais.iec.cat/files/2014/07/7-6-2_Cent-anys-de-correcci%C3%B3-de-textos-2012_01.pdf>

Mir, Anna (2003). «Correctors, assessors, lingüistes: reflexió sobre el procés de revisió de textos escrits» [article en línia]. *Llengua i Literatura* (núm. 14, pàg. 211-237). [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <<http://www.raco.cat/index.php/llengualiteratura/article/view-file/151259/203159>>

Moreta, Ignasi (22 de juliol de 2017). «El primer va ser Joan Sales» [article en línia]. *La Llança*. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <http://www.elnacional.cat/lallanca/ca/critica/ignasi-moreta-model-llengua_176865_102.html>

Murtra, Pilar (2010). «L'assessorament lingüístic a l'Administració catalana». A: Neus Nogué, Òscar Bladas i Lluís Payrató. *L'assessorament lingüístic: funcions i criteris* (pàg. 33-52). Barcelona: PPU.

Nogué, Neus (2010). «L'assessorament lingüístic: panoràmica i estat de la qüestió». A: Neus Nogué, Òscar Bladas i Lluís Payrató. *L'assessorament lingüístic: funcions i criteris* (pàg. 17-33). Barcelona: PPU.

Nogué, Neus; Costa, Joan (2006). *Curs de correcció de textos orals i escrits: pràctiques autocorrectives* (3a. 3d. rev.). Vic: Eumo Editorial.

Ortega, Rudolf (1 de novembre de 2015). «La correcció de textos, ofici de modernitat» [article en línia]. *El País*. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <https://cat.elpais.com/cat/2015/11/01/cultura/1446409201_688495.html>

Paloma, David (6 de juny de 2014). «Una generació de correctors» [en línia]. *El Punt Avui*. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <<http://www.elpuntavui.cat/article/5-cultura/19-cultura/748159-una-generacio-de-correctors.html>>

Pla, Albert (14 d'abril de 2012). «Corrector» [article en línia]. *Ara*. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <https://www.ara.cat/opinio/Corrector_0_682131868.html>

Pla, Albert (2 de gener de 2015). «L'acera de Joan Sales contra la vorera de Mercè Rodoreda» [article en línia]. *Ara*. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <http://llegim.ara.cat/Lacera-Joan-Sales-Merce-Rodoreda_0_1278472177.html>

Sanjaume, Margarida (2010). «L'assessorament lingüístic al Parlament: de la llengua dels debats a la llengua de les lleis». A: Neus Nogué, Òscar Bladas i Lluís Payrató. *L'assessorament lingüístic: funcions i criteris* (pàg. 125-138). Barcelona: PPU.

Solà, Joan (1977). *Del català incorrecte al català correcte. Història dels criteris de correcció lingüística*. Barcelona: Edicions 62 («Llibres a l'abast», núm. 134).

Solà, Joan (1999). *Parlem-ne. Converses lingüístiques*. Barcelona: Proa.

Solà, Joan (2009). *Plantem cara. Defensa de la llengua, defensa de la terra*. Barcelona: La Magrana.

Solà, Joan; Pujol, Josep Maria (2011). *Ortotipografia. Manual de l'autor l'editor i el dissenyador gràfic* (4a. ed.). Barcelona: Educaula.

Torra, Glòria (2010). «El Departament d'Assessorament Lingüístic de TVC». A: Neus Nogué, Òscar Bladas i Lluís Payrató. *L'assessorament lingüístic: funcions i criteris* (pàg. 33-52). Barcelona: PPU.

Torras, Josep (2016). «Corregir a Enciclopèdia Catalana». *Llengua Nacional* (núm. 97, pàg. 24-25).

Torrents, Ramon (2016). «Corregir, continuar». *Llengua Nacional* (núm. 97, pàg. 11-12).

Vallverdú, Francesc (2006). «Què cal corregir i per què» [en línia]. *III Seminari de Correcció de Textos. La terminologia i la correcció de textos* (pàg. 17-24). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [Data de consulta: 15 de març de 2018]. <http://criteria.espais.iec.cat/files/2014/07/7-2-3_SCT03-2006_01_actes1.pdf>

